

קולה של אמה

אם הילדים שלנו בעזה, גם אנחנו חייבות לומר את דעתנו על המלחמה הזו. שלוש אמהות, שלושה מונולוגים

מערכת הביטחון חתירה לאיזון תמונת סיום מוגדרת, לעסקה אזורית כוללת שתבטיח את השבת החטופים ואת הביטחון והשגשוג למדינה. והתוצאה היא דשרוש וחזרתיות טרגית, שעולים לנו בזמן וברם יקר.

בתיה כהנא דרור

עו"ד ממושב נס הרים. בעילה פוליטית וחברתית (ומנכ"לית לשעבר של ארגון "מבוי שתום" לשחרור נשים עגונות, חברת מפלגת ישראל ביתנו) ואמא לארבעה: בת 19, אחרי מכינה ולפני גיוס; בן 22, בסדיר, לוחם בנח"ל; בן 23, לוחם במסייעת שריון, ובת 24 וחצי, לוחמת בתותחנים. שלושה מהם השתתפו, אחד עדיין בלחימה

שזו מלחמת אינ ברירה. ניסיתי להניח את החרדות שלי בצד.

אבל כשיש לך ילד בעזה, זה מלווה אותך 24 שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע. את מתפקדת, את עובדת, מטפלת, אבל זה כל הזמן שם. הראגה, הפחד, החוסר. זה כמעט כאב פיזי. כשהבן שלי היה בפנים, כתבתי לו בווטסאפ כל בוקר וכל ערב. ידעתי שהוא לא יקבל את זה, אבל זה נתן לי תחושה כאילו אני עדיין עושה את תפקידי האימהי. הודעות קצרות כאלה: 'בוקר טוב. מקווה שישנת קצת. שלא היה לך קר'. 'לילה טוב, אהוב. חושבת עליך'. כאלה. עשרות הודעות שנשארו עם וי אחד אפור במשך שבועות. טיפשי, אבל עבד לי.

הכי קשה לי היה זמן המקלחת. זה זמן שתמיד אהבתי, כי שם המוח שלי עבד חופשי. המחשבות הכי יצירתיות, הפתרונות לבעיות, רעיונות חדשים – תמיד היו עולים לי במקלחת. משהו במים הזורמים ובפרטיות המוחלטת אולי איפשר לי לשחרר חסמים מחשבתיים. וזה גם מה שהפך לנורא כל כך כשהוא היה בפנים. פתאום מצאתי את עצמי חושבת על הלווייה שלו. על מודעת האבל. על ההספר. וזה הפחיד אותי נורא. ניסיתי לגרש את המחשבות האלה, כאילו בעצם המחשבה האיומה הזו אני עלולה לייצר מציאות. ונכשלתי כל פעם. התוצאה הייתה מקלחות קצרצרות. ענייניות.

את זוכרת שאחרי שלושה שבועות לתוך המלחמה, התחילו האשמות מצד הממשלה כלפי כל גורמי הביטחון? אז התחיל ליפול לי האסימון. הרגשתי שתקיעת הסכינים בגבם של מפקדי צה"ל הבכירים, זו תקיעת סכין בגבם של מוח"טים שמתחתיים ושל המג"דים שמתחתיים, ושל המפקדים של הבן שלי ובסוף – גם בגב של הבן שלי. איך אני יכולה לסמוך עליהם? הם בכלל באירוע אחר, לא במלחמה שבה הבן שלי נלחם. אני חושבת שהציונות הדתית המשיחית היא ג'יהאדיסטית. אני לא סתם בוחרת את המילה הקשה הזו. הם מוכנים להקריב את הילדים עבור הבטחה לגאולה. אני לא. אני רוצה עתיד טוב לילדים שלי כאן, בישראל. אני רוצה חיים במקום הזה שאני מחוברת אליו בתרבות, במסורת, בערכים היהודיים שלי, שאינם זהים ל שלהם.

אז מצד אחד יש בי גאווה גדולה שהבן שלי ושהבת שלי בחרו בשירות משמעותי. ומצד שני יש לי תחושה אשמה מאוד קשה. גם כי הערכים שעליהם הבן שלי גדל מסכנים אותו, וזה מנוגד לאינסטינקט האימהי שלי, וגם כי דעתי לא נוחה – בלשון המעטה – מהאופן שבו השלטון הזה (לא) מנהל את המלחמה. אני לא מזהה (וגם ראשי

קרביים בסדיר ושניהם השתתפו בלחימה בעזה. אבל אני אמא ערה ממוזלת. פרק הזמן שבו לא ישנתי היה יחסית קצר. יש אמהות שלא ישנו לילה אחד נורמלי כבר תשעה חודשים ויש שלא יחזרו לישון לעולם. אבל הראגה לעתיד, גם ממקומי הממוזל, לא מרפה. העתיד שיכול להגיע מחר – צו 8, מלחמה בחזית הצפונית, תבערה בשטחים – ועתידו של המקום הזה. הראגה היא עתיקה מאוד, תחילתה עוד בהיריון, אבל מאז ההפיכה המשטרית הראגה מקבלת צורה של זעם. מתי נתעורר? מה יהיה? איך ייתכן שהם עוד בשלטון?

השבוע אני רוצה לתת לשלוש אמהות הקוראות להחלפת השלטון ולחישוב מסלול מחדש לדבר. שלושתן פעילות

בסופו של יום וגם בתחילתו ולאורכו – כי אין לדעת מתי הרגע הזה קורה – היכולת שלנו להיפרד מילד או ילדה שיוצאים למלחמה קשורה לא רק לתקווה סטטיסטית שהם כנראה, כמעט בטוח – אלוהים, אני מדברת אליך – יחזרו בשלום, אלא גם לתחושת מחויבות מוזה: לבית, למולדת, למשפחה המורחבת שהיא הכלל.

אבל הימים שהילדים שלנו שם, בלחימה, הם עצירת החיים שלנו כאן. אין שגרה, אין הפוגה, אין רגע אחד ללא פחד מוות. והראגה לשלומם מעורבת בתחושת אשמה על בלבול התפקידים: ילדים – והם תמיד ילדים – היוצאים להגן על הבית בגופם ובחייהם, הם עניין המנוגד לאינסטינקט האימהי. סוג של תנועת רחם הפוכה. כדי לעשות אותה

בתיה כהנא דרור: "אני רוצה שיהיה ברור: המלחמה הזו בעיניי מוצדקת מאין כמותה. אבל הפער בין רוח צה"ל, בין המפקדים והלוחמים בשטח - לבין ממשלה שאיבדה את הדרך ואת אמון העם, הוא פשוט בלתי נתפס"

בתנועה "אמא ערה". אבל יש עוד תנועות וקבוצות מחאה דומות. יש את "די" יש את "זעקת האמהות" ויש עוד. לא התעכבתי על ההבדלים בין התנועות, אני מניחה שגם בתוך הקבוצות עצמן יש הבדלים אידיאולוגיים, אבל זה לא משנה את התחושה הכללית ואת המסע האישי שהן עברו. הנה שלוש מהן, אמהות שגידלו ילדים וילדות נפלאים, ערכיים, הנושאים על גבם את נטל המלחמה ואת מחרלי השלטון. שלוש אמהות שעושות כבר תשעה חודשים את תנועת הרחם הפוכה.

מיכל הדס רובין

בת 52 מאבן יהודה, עוסקת בפיתוח תוכן ובנייה של חוויות דיגיטליות. אמא לשלושה, שניים מהם לוחמים. הבת, 20 בתפקיד מבצעי והבן, 23, ביחידה מסווגת

נדרשת מידה עצומה של אמון במפקדים, בשלטון, במטרה; או לפחות במטרה שהיא הצורך לקיים את שלטון החוק והחובה האזרחית הנגזרת ממנו. אבל חובה אזרחית היא מסובכת, במיוחד כשהיא לא חלה על כולם. וגם החוק מסובך, במיוחד כשחלק מהאחראים עליו הם עבריינים בעצמם.

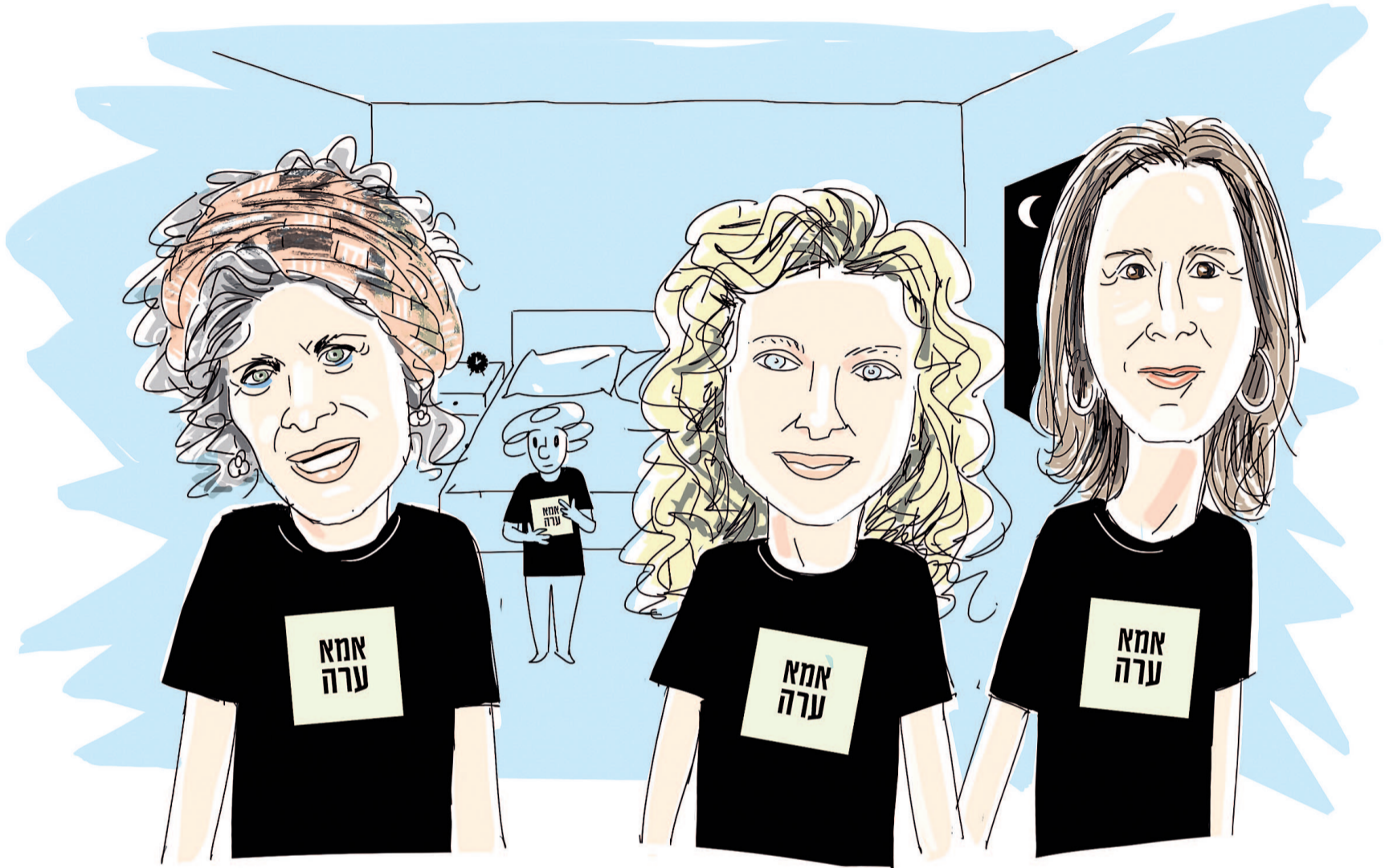
סליחה שאני מדברת אימהית, אבל העובדה החותכת היא שאמהות שהן לא אורית סטרוק – החיות מנס גלוי לנס סמוי – נוטות לפקפק יותר מגברים במנגנוני השלטון והכוח. זה נכון בכל מקום בעולם, וזה נכון ביתר שאת בישראל מוכת האלימות, הלאומיות והמגזריות. עובדה היא שרוב המתרוממים יש מאין, כעוף החול, אלה נשים. חשבו על ויקי כנפו, דפני ליף, עינב צנגאוקר. חשבו על התנועות שקראו לחישוב מסלול מחדש: "נשים בשחור", "ארבע אמהות", "נשים עושות שלום", "בונות אלטרנטיבה" וכולי. חשבו על עצמכן, על התנהלותכן בעולם.

האם זה משום שעלינו מוטלת האחריות, כמטפלות עיקריות, לשאת את ההשלכות ארוכות הטווח של המלחמה? האם זה משום שאנחנו מעורבות פחות בהחלטות צבאיות, ונוטות להעדיף פתרונות דיפלומטיים? האם זה משום שמלחמות, בבסיסן, הן המצאה של גברים? אני אמא ערה. יש לי בן שהוא קצין קרבי במילואים, יש לי בת שהיא מרריכת חובשים

"כ־7 באוקטובר הבת הגדולה, הלוחמת, הייתה באיזה חור בהודו כשהגיעו השמועות ויחד איתן צו 8. היא הרימה טלפון ושאלה אם להגיע. אנחנו שומרי שבת, אבל עניתי לה מיד מהממ"ד. אמרתי לה שתחכה כמה ימים כי עד שתשיג טיסה, זה בטח ייגמר. למחרת היא הודיעה לי לאסוף אותה מהשרה – איכשהו הצליחה להגיע דרך אתיופיה – וביקשה שאביא לה את הנעליים הצבאיות שלה שהיו מתחת למיטה, כי אנחנו נוסעות ישר לבסיס שלה בצפון. גם הבן ההסדרניק שלי, שהיה בדיוק בתקופת השל"ת ולא צורף ליחידה סדירה, התעקש ודי מהר הוא וחבריו גויסו ליחידת מילואים שריון.

תראי, הראגה שלי החלה עוד קודם, בתקופת ההפיכה המשפטית. כאישה דתית, ציונית וימנית, שאלתי את עצמי לאיזו מדינה יגדלו ילדיי ונכדיי, למען מי ולמען מה הם מסכנים את חייהם בצבא. אני משפטנית. הבנתי מיד מה קורה. ראיתי את ההירדררות המהירה של כל נורמה חוקתית. זה מה שהניע אותי, עוד לפני המלחמה, להקים תנועת אמהות לחיילות ולחיילי צה"ל בשם 'תרע כל אם', על שם המשפט המפורסם של בן-גוריון, ולדרוש התחייבות ברורה של המנהיגים לכך שהשירות הצבאי של הילדים שלנו יהיה אך ורק למען שמירה על ביטחון המדינה היהודית והדמוקרטיה, ולא למען שום אינטרס זר. אלף אמהות חתמו יחד איתי על המכתב לגלנט שיצא במרץ 2023, הקורא לו לעצור את ההירדררות. חשוב לי להרגיש שלא הייתה במכתב שום קריאה לסרבנות, ההפך. בהמשך, 'תרע כל אם' התמוגה עם תנועת 'אמא ערה' שקמה כ־7 באוקטובר.

חוק אי-הגיוס, המקודם על ידי הקואליציה, והתמיכה ברעיון של לימוד

לשתוק. אבל היה לי ברור שאני לא מפילה את זה עליו, שאני לא מחלישה אותו. רציתי לתת לו גב. בגלל מה שסיפרתי לך קודם, על הגיוון המשפחתי, התרגלתי להפריד את הפוליטיקה מהבית. אבל עכשיו זה השתנה. מתי הייתה נקודת השבר שלי? היו כמה. כשהוא סיפר לי שהם חוזרים בפעם השלישית והרביעית למקומות שמהם הם יצאו, כששלושת החטופים נהרגו, כשאני שומעת שאין אפילו מראית עין של שוויון בנטל. תשמעי, אנחנו מרגישים נורא לבר. רק החיים שלנו נעצרו. לכמה מהאנשים שמנהיגים אותנו יש ילדים בעזה? כשהוא יוצא לכמה ימים, אומרים לי: 'עכשיו את בטח נושמת'. אז לא, אני לא נושמת. כי אני כבר מחשבת את הרגע שהוא יחזור. אולי יש הקלה רגעית מהפחד, אבל מה זה משנה? איזה אופק מחכה? לאן כל זה הולך, מישהו יודע? תשמעי, אני מרוטה. פשוט מרוטה. הלב שלי שבור לרסיסים. כולם שואלים אותי איך אני ישנה, אבל החלק הקשה הוא להיות ערה. הייתי מתה ללכת לישון ולקום כשכל זה ייגמר. אבל אני אמה ערה. אני אמה ערה מבחירה. אני מרגישה שזה התפקיד שלי, להגן עליו ועל חבריו. הם יצאו כדי להגן עלינו ועכשיו תורנו להגן עליהם. אסור להתרגל. אסור שזה יהפוך להיות מלחמת לבנון השלישית. חייבים להחליף את השלטון." x

נחלים. לפעמים, בחתונות, אני רואה את אחות של סמוטריץ'. הבן שלי קיבל חינוך הומניסטי וליברלי. הוא התחנך בגן השלום בתל-אביב וכשעברנו לכאן, בבית הספר הדו-לאומי בכפר נווה שלום. איך ילד כזה מגיע לעזה, את שואלת? קל. לפני הצבא הוא עשה שנת שירות, משם לגרעין נח"ל ומשם לגרוד 50. מי ששיכנע אותך ללכת לשירות קרבי - מלבד מושאי ההערכה במשפחה, שאליהם נשא עיניים מילדות - היה רס"ן עידו ישראל שני, סמג"ד סירת הנח"ל. עידו ז"ל נהרג ב-7 באוקטובר בכרם שלום. עידו הוא בעלה של האחיינית שלי. אחרי שנהרג, זה הפך את הלחימה של הבן שלי לעוד יותר משמעותית ומלאה מוטיבציה. היום אני כבר לא יודעת. תראי, אני שמאלנית. כשהיחידה שלו עשתה בט"שים בשטחים - מעצרים, מרדפים, כניסות לבתים - היה לי קשה בטירוף. להבין שהבן שלי הפך להיות חלק מהמנגנון של הכיבוש? וואו. אבל שתקתי כמובן. ותאמיני לי שאני אחת שקשה לה

השמחות במחנה הלאומי שבו צמחתי, אבל אני יודעת שאני לא היחידה. אני מרגישה שקיים פער הולך וגדל בין העם לבין הפוליטיקאים. אבל כבר רבים ורבות לא מוכנים יותר לסידור הזה. כן, גם בקרב אנשי הציונות הרתית, שהולכים ותופסים מרחק מהמפלגה שכביכול מייצגת אותם."

רונית כפיר

בת 54, מכרמי יוסף, יועצת תקשורת וניהול עסקי. אמה לשניים. הבת, 19 וחצי, מסיימת שנת שירות; הבן, 21 וחצי, משרת בגדוד 50 של הנח"ל

"אני חילונית ושמאלנית, אבל נשואה לאדם שבא ממשפחה מסורתית. אנחנו משפחה היברידית, ספקטרום רחב, משפחה מדהימה. יש אצלנו הכל: מסורתיים, דתיים-לאומיים, חרד"לים, חרדים, מת"

תורה כמשחרר מחוכות אזרחיות, הם דוגמה פלסטית של ממש איך מגזר שבכלל התנגד לרעיון הריבונות היהודית, הפך, משהגיע לעמדת שליטה ובזכות הדמוקרטיה הישראלית, לריבון הדורש שנכפיף את עצמו לאמונותיו ולאורח חייו. וזה קורה כמו כעידודם של חברי הקואליציה כמו קרעי ודיסטל אטכריאן, שקבעה ש"החרדים הם סירת מטכ"ל של היהדות". באמת? יש נתונים? איך הם יודעים שלימוד תורה מגן על החיילים? למה לא ראינו את זה ב-7 באוקטובר? הפייכת התורה כקודם לחפור בה היא אחת ההונאות הגדולות ביותר בהיסטוריה היהודית, אולי ברמה של תנועת השבתאות.

אני רוצה שיהיה ברור: המלחמה הזו בעיניי מוצדקת מאין כמותה. אבל הפער בין רוח צה"ל, בין המפקדים והלוחמים בשטח, לבין ממשלה שאיבדה את הדרך ואת אמון העם, הוא פשוט בלתי נתפס. איפה מידת האחריות והמחויבות של הלוחמים - ואיפה הממשלה, שעוסקה בלסדר ג'ובים לרבני שכונות בזמן שילדינו מחרפים נפשם בקרב? אנחנו חייבות, חייבות להיות 'אמה ערה' כל הזמן. לראות שהמסירות והנכונות של הצעירים הנפלאים האלה לא הופכות להיות נשק נגרם. אולי אני מהסוג משבית

רונית כפיר: "שוב ושוב מסתבר שאין אפילו מראית עין של שוויון בנטל. תשמעי, אנחנו מרגישים נורא לבר. רק החיים שלנו נעצרו. לכמה מהאנשים שמנהיגים אותנו יש ילדים בעזה?"